EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 31.5.2023.
COM(2023) 285 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Partnerības pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā (*PRIMA*) starpposma izvērtējums

{SWD(2023) 169 final}

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Partnerības pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā (*PRIMA*) starpposma izvērtējums

1. IEVADS

Šajā ziņojumā ir izklāstīti starpposma izvērtēšanas konstatējumi saskaņā ar 14. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 4. jūlija Lēmumā (ES) 2017/1324 par Savienības dalību partnerībā pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā (*PRIMA*), ko kopīgi īsteno vairākas dalībvalstis[1].

Lēmumā ir noteikts, ka Komisijai līdz 2022. gada 30. jūnijam ar neatkarīgu ekspertu palīdzību ir jāveic *PRIMA* starpposma izvērtēšana. Komisijai ir arī jāsagatavo ziņojums par minēto izvērtēšanu, tajā iekļaujot izvērtējuma secinājumus un Komisijas piezīmes. Minēto ziņojumu Komisija līdz 2022. gada 31. decembrim iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei.

PRIMA starpposma izvērtējums ir balstīts uz ārēju pētījumu[2]. Tas aptver laikposmu no *PRIMA* darbības sākuma (2017. gadā) līdz 2022. gada martam. Ir publicēts uzaicinājums iesniegt atsauksmes[3], un rezultāti ir ņemti vērā.

Ziņojumā ir starpposma izvērtējuma galveno secinājumu kopsavilkums un Komisijas piezīmes.

2. *PRIMA* KONTEKSTS UN PĀRSKATS

Ūdens apgādes un pārtikas sistēmas Vidusjūras reģionā netiek apsaimniekotas ilgtspējīgi. Šo problēmu palielina klimata pārmaiņas, un tai ir būtiska lejupēja ietekme, ieskaitot sociālekonomisku spriedzi, nestabilitāti un migrāciju.

Viens no galvenajiem iemesliem ūdens apgādes un pārtikas sistēmu ilgtnespējīgai apsaimniekošanai Vidusjūras reģionā ir tāds, ka trūkst kopīgu inovatīvu risinājumu, kas ir pielāgoti reģiona faktiskajiem apstākļiem un ir viegli nododami tālāk visā reģionā, un ir pilnībā izmēģināti un demonstrēti vietējos apstākļos[4].

Šādi risinājumi nav gaidāmi tāpēc, ka kopējais pētniecības un inovācijas ieguldījumu līmenis Vidusjūras reģionā neatbilst reģionālās problēmas apmēram; ieguldījumu līmenis dažādās valstīs ievērojami atšķiras; finansējums nav pienācīgi vērsts uz ūdens un pārtikas nodrošināšanu un problēmu risināšanu; attiecīgajām iesaistītajām ieinteresētajām personām, piemēram, no privātā sektora, ne vienmēr ir pietiekami spēcīgas pētniecības un inovācijas spējas; un sadarbības centieni starp ES dalībvalstīm un Vidusjūras dienvidu un austrumu reģiona valstīm pētniecības un inovācijas jomā ir pārāk izkliedēti (tos galvenokārt reglamentē divpusējie nolīgumi), lai tiem būtu vērā ņemama ietekme.

---

[1] OV L 185, 18.7.2017., 1. lpp.

[2] Izvērtējuma pētījums par Eiropas pētniecības un inovācijas pamatprogrammām globālo problēmu risināšanai un rūpniecības konkurētspējai. Centrā – darbība, kas saistīta ar zaļo pārkārtošanos – RTD/2021/SC/023 – Partnerības pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā (*PRIMA*) starpposma izvērtējums (gaidāms).

[3] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13558-Partnership-on-Research-and-Innovation-in-the-Mediterranean-Area-PRIMA-first-interim-evaluation_en

[4] SWD(2016)332 *PRIMA* ietekmes novērtējums.

PRIMA tika izveidota, reaģējot uz šīm problēmām, lai ūdens apgādi un apsaimniekošanu un pārtikas sistēmas padarītu klimatnoturīgākas, efektīvākas, izmaksu ziņā lietderīgākas un ekoloģiski un sociāli ilgtspējīgākas. Iniciatīva ir saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 185. pantu[5], kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1291/2013[6], ar ko izveido Pētniecības un inovācijas pamatprogrammu "Apvārsnis 2020", 26. pantu "Publiskā-publiskā sektora partnerības". Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2017/1324 – *PRIMA* pamatakts – uzliek iesaistītajām valstīm pienākumu īstenot augsta līmeņa apņemšanos integrēties zinātnes, pārvaldības un finanšu līmenī[7]. Tas nozīmē arī to, ka iesaistītās valstis (IV) brīvprātīgi integrē savus pētniecības centienus un nosaka un apņemas īstenot kopīgu pētniecības programmu, lai nodrošinātu ES pievienoto vērtību.

PRIMA programmā piedalās šādas iesaistītās valstis: 11 ES dalībvalstis (Francija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Malta, Portugāle, Slovēnija, Spānija un Vācija); trīs pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" asociētās valstis (Izraēla, Tūnisija un Turcija) un piecas trešās valstis: Alžīrija, Ēģipte, Jordānija, Libāna un Maroka. Tika parakstīti divpusēji starptautiski nolīgumi starp ES un Alžīriju, Ēģipti, Jordāniju, Libānu un Maroku ar mērķi piedalīties *PRIMA*.

Programmu īsteno *PRIMA* īstenošanas struktūra (*PRIMA* ĪS)[8], kas 2017. gadā tika izveidota Barselonā kā specializēta struktūra, kura ir atbildīga par Savienības ieguldījumu tiešu pārvaldību saskaņā ar LESD 185. pantu, ar tās sekretariāta un pārvaldības struktūru starpniecību nodrošinot *PRIMA* programmas raitu, efektīvu un pārredzamu ieviešanu.

PRIMA īstenošanas pamatā ir ilgtermiņa Stratēģiskā pētniecības un inovāciju programma (SPIP)[9], kas sniedz redzējumu un stratēģisko virzienu programmas īstenošanai un ir pamats *PRIMA* gada darba plānu (GDP) izstrādei.

Ar *PRIMA* visaptverošo mērķi veicināt reģiona ilgtspēju un stabilitāti pārtikas un ūdens ilgtspējīgas apgādes un apsaimniekošanas jomā tās mērķis ir sasniegt vairākus mērķus. Tie ir dažādi, sākot no tematiskajiem mērķiem, kas paredzēti, lai risinātu sabiedrības vajadzības Vidusjūras reģionā, un konkrētajiem mērķiem, kuri veicina virzību uz integrētu Eiropas un Vidusjūras reģiona pētniecības telpu, un beidzot ar zinātnes diplomātijas mērķiem sadarbībai ar ES dienvidu kaimiņvalstīm.

Pēdējos gados *PRIMA* ir izdevies izveidot uz uzticēšanos balstītu un efektīvu sadarbību starp Vidusjūras ziemeļu un dienvidu reģiona valstīm. *PRIMA* kā galvenā ES iniciatīva Vidusjūras reģionā, kuras mērķis ir risināt šīs būtiskās pētniecības un inovācijas problēmas, mazina plaisu starp pētniecības un inovācijas un sociālekonomisko jomu dienvidu un austrumu kaimiņvalstīs un ilgtermiņā uzlabo reģiona sabiedrības veselību, mieru un stabilitāti.

PRIMA īsteno pasākumus, kuros izsludina uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus trijās iedaļās:

---

[5] Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, XIX sadaļa "Pētniecība, tehnoloģijas attīstība un kosmoss", 185. pants.

[6] 26. panta 2. punkta b) apakšpunkts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1291/2013 (2013. gada 11. decembris), ar ko izveido Pētniecības un inovācijas pamatprogrammu "Apvārsnis 2020" (2014.–2020. gads) un atceļ Lēmumu Nr. 1982/2006/EK (OV L 347, 20.12.2013., 104. lpp.).

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1324

[8] *PRIMA* specializēta īstenošanas struktūra ir privāta struktūra, uz kuru attiecas Spānijas tiesību akti un kura izveidota Barselonā 2017. gada 19. jūnijā, un kurai *PRIMA* pārvaldības struktūra ir uzdevusi veikt visas pārvaldības, administratīvās, atbalsta un uzraudzības darbības, kas nepieciešamas *PRIMA* programmas īstenošanai.

[9] Pētniecības un inovācijas ministri apstiprināja *PRIMA* SPIP ministru konferencē par Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu sadarbības stiprināšanu ar pētniecības un inovācijas palīdzību, kas notika 2017. gada 4. maijā Maltā, un to pieņēma *PRIMA* Fonda pilnvaroto padome (PP) 2017. gada 16. novembrī.

- 1. iedaļas uzaicinājumus organizē *PRIMA*, un tos finansē tikai no pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" līdzekļiem;
- 2. iedaļas uzaicinājumus arī organizē *PRIMA*, bet tos finansē iesaistītās valstis;
- 3. iedaļas uzaicinājumus organizē un finansē iesaistītās valstis.

PRIMA kopējais budžets 2017.–2028. gadam ir 494 miljoni EUR, no kuriem 220 miljoni EUR ir piešķirti no pamatprogrammas "Apvārsnis 2020"[10] (aptuveni 30 miljoni EUR gadā trim tematiskajām jomām) un 274 miljoni EUR ir no valstu resursiem, lai risinātu ar pētniecību un inovāciju saistītas vajadzības un saskaņotu pētniecības un inovācijas politiku visās iesaistītajās valstīs.

3. STARPPOSMA IZVĒRTĒŠANĀ GŪTIE KONSTATĒJUMI UN IETEIKUMI/PIEZĪMES

3.1. Starpposma izvērtēšanā gūtie konstatējumi

Starpposma izvērtējums apstiprina, ka *PRIMA* partnerības radīto pievienoto vērtību salīdzinājumā ar to, ko būtu varējušas sasniegt atsevišķas iesaistītās valstis, darbojoties neatkarīgi starptautiskā, valsts un/vai reģionālā līmenī, var uzskatīt par augstu un nākotnē tā būs vēl lielāka.

Neatkarīgie eksperti ir uzsvēruši šādus galvenos sasniegumus:

- *PRIMA* pašlaik darbojas efektīvi, un gada darba plānu un tās uzaicinājumu īstenošanā nav kavējumu;
- no 2018. līdz 2021. gadam veiksmīgi tika izsludināti četri uzaicinājumi un finansēšanai atlasīti 168 projekti;
- *PRIMA* kopējais finansējums, ieskaitot ES un valstu finansējumu (izņemot materiālos ieguldījumus), 2018.–2021. gadā bija 353 miljoni EUR. Tas jau ir 71 % no kopējā finansējuma, kas piešķirts *PRIMA*;
- atlasītajos priekšlikumos ir iesaistīts plašs saņēmēju loks. Lielākā daļa no tiem nāk no iesaistīto valstu publiskā sektora. *PRIMA* atbalsta vislielāko saņēmēju skaitu veido augstākās izglītības iestādes. Šajā kategorijā ietilpst universitātes, institūti, laboratorijas un pētniecības padomes, un laikposmā no 2018. līdz 2021. gadam šīs kategorijas īpatsvars attiecībā pret visiem saņēmējiem bija 41,3 %. Citas pētniecības organizāciju īpatsvars pret visiem saņēmējiem bija 28,8 %. Privātas peļņas organizācijas veido nedaudz mazāk nekā 20 %, no kurām lielākā daļa (5 no 6) ir mazie un vidējie uzņēmumi;
- Itālija un Spānija ir pirmajā vietā starp dažādajiem saņēmējiem, tām seko Tūnisija un Francija. Iesaistīto trešo valstu dalībnieki veido 38 % no visiem saņēmējiem uzaicinājumu 1. un 2. iedaļā. No Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm (VDR IV) visvairāk saņēmēju pēc Tūnisijas ir Marokā, Turcijā un Alžīrijā;
- kas attiecas uz finansiālo ieguldījumu, VDR IV ir saņēmušas aptuveni 62 miljonus EUR jeb 28 % no kopējā finansējuma. No tiem 35,9 miljoni EUR tika iegūti no ES finansiālā ieguldījuma budžeta (1. iedaļa). Tas veido aptuveni 32 %, pārsniedzot 25 % mērķa daļu, kas paredzēta *PRIMA* pamataktā;

[10] 2020. gada beigās ES budžeta līmenī tika piešķirti visi 220 miljoni EUR.

- tā kā izvērtēšanas laikā neviens no projektiem netika pabeigts, bija pāragri izdarīt secinājumus par šo projektu paredzamo rezultātu ieguldījumiem iesaistīto valstu sabiedrības vajadzībās. Tomēr dati, kas savākti no 53 projektiem, kuri ir izturējuši vidusposma novērtējumu, liecina par daudzsološu progresu darbības mērķu sasniegšanā.

Starpposma izvērtējumā jo īpaši ir secināts, ka:

- *PRIMA* ir unikāla nozīme Vidusjūras reģiona pētniecības un inovācijas ekosistēmā un nodrošina tādu mērķu sasniegšanu, kas nav ietverti citās iniciatīvās;
- *PRIMA* ir palīdzējusi veicināt zinātnisko integrāciju visās iesaistītajās valstīs. Ja tās nebūtu, būtu maz ticams, ka tās būtu tikpat cieši sadarbojušās bez skaidra finanšu stimula un stratēģiskā satvara sadarbības veicināšanai;
- *PRIMA* jo īpaši nodrošina, ka Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītās valstis var izmantot savas pētniecības un inovācijas spējas. Iesaistoties *PRIMA*, pētnieki no iesaistītajām trešām valstīm ieguva piekļuvi 1. iedaļā paredzētajām finansēšanas iespējām, ko finansē ES;
- *PRIMA* veicina Eiropas Pētniecības telpas (EPT) turpmāko pilnveidi, jo īpaši novērš nepietiekamo pārrobežu sadarbību Vidusjūras reģionā, finansējot pārrobežu projektus, kas varētu radīt lielāku ietekmi nekā tikai vienpusēji vai divpusēji centieni vien;
- lai nodrošinātu sadarbību starp ES un tās Vidusjūras reģiona dienvidu kaimiņvalstīm kā partneriem, par īpaši svarīgām tika uzskatītas *PRIMA* vērtības, proti, līdzatbildība, savstarpēja ieinteresētība, kopējs ieguvums un līdzvērtīgu nosacījumu princips;
- programmu var uzskatīt par atbilstošu zinātnes diplomātijas instrumentu, kas palīdz tuvināt ES un tās Vidusjūras reģiona kaimiņvalstis, veidojot savstarpējas uzticēšanās un iekļautības sajūtu;
- *PRIMA* stiprina sadarbību starp iesaistītajām Vidusjūras dienvidu reģiona valstīm, jo īpaši pētniecības un inovācijas jomā;
- attiecībā uz nākotni – *PRIMA* īstenošanas struktūra ir veikusi pasākumus, lai koordinētu pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" iniciatīvas ar līdzīgu tematisku ievirzi, piemēram, ES misiju "Augsnes kurss Eiropai", vai jaunas partnerības, piemēram, Eiropas partnerību "*Water Security for the Planet*" (*Water4All*). Sadarbība ar ES misiju "Mūsu okeāna un ūdeņu atjaunošana" ir paredzēta arī *PRIMA* gada darba plānā 2023. gadam, ko Komisija nesen pieņēma;
- *PRIMA* ar savu tematisko ievirzi veicina dažādus Eiropas zaļā kursa politikas instrumentus un aktus, piemēram, jauno ES Klimatadaptācijas stratēģiju, stratēģiju "No lauka līdz galdam" (nozīme pētniecības un inovācijas un ilgtspējīgas pārtikas jomā), aprites ekonomikas rīcības plānu, Nulles piesārņojuma rīcības plānu un ES Ūdens pamatdirektīvu (ŪPD).

3.2. Ieteikumi un gūtās atziņas

Starpposma izvērtējuma ziņojumā, kas balstīts uz objektīviem datiem un pierādījumiem, ir novērtēts *PRIMA* pašreizējais stāvoklis un sasniegumi, sniegti pamudinājumi *PRIMA* īstenošanas atbalstam un sniegta informācija par iespējamām vidusposma korekcijām. Izvērtējums liecina, ka *PRIMA* ir ceļā uz savu mērķu sasniegšanu, darbojas saskaņā ar piemērojamiem principiem un procedūrām un ir panākta saskaņotība ar attiecīgo ES iekšpolitiku un ārpolitiku.

Komisija uzskata, ka dažu pēdējo gadu laikā *PRIMA* ir izdevies starp Vidusjūras ziemeļu un dienvidu reģiona valstīm izveidot uz uzticēšanos balstītu un efektīvu sadarbību, kurā izstrādā kopīgus inovatīvus, ilgtspējīgus, izmaksefektīvus un iedarbīgus risinājumus ilgtspējīgām pārtikas sistēmām un integrētai ūdens resursu apsaimniekošanai. *PRIMA* kā galvenā ES iniciatīva Vidusjūras reģionā, kuras mērķis ir risināt šīs būtiskās pētniecības un inovācijas problēmas, mazina plaisu starp pētniecības un inovācijas un sociālekonomisko jomu dienvidu un austrumu kaimiņvalstīs un ilgtermiņā uzlabo reģiona sabiedrības veselību, mieru un stabilitāti.

Tagad vairāk nekā jebkad agrāk ir pienācis laiks vairāk sadarboties, lai apzinātu inovatīvus risinājumus ūdens resursu aizsardzībai, pārtikas un uztura nodrošinājuma palielināšanai un pārtikas un lauksaimniecības sistēmu noturības, taisnīguma un ilgtspējas stiprināšanai Vidusjūras reģionā.

Faktiski Vidusjūras baseina galveno dabas resursu (ūdens, augsnes, krasta līniju un biodaudzveidības) nākotni joprojām apdraud vairāki vienlaicīgi un daudzos gadījumos hroniski ietekmējoši faktori, tai skaitā urbanizācija, industrializācija, intensīvās lauksaimniecības darbību un akvakultūras paplašināšana un ilgtnespējīga dabas resursu ekspluatēšana. Reģiona nestabilitāti vēl vairāk pastiprina tā jutīgums pret klimata pārmaiņām. Saskaņā ar ANO Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes II darba grupas sesto novērtējuma ziņojumu (publicēts 2022. gada februārī) ir paredzams, ka Vidusjūras reģiona ekosistēmas būs starp tām, kuras visvairāk ietekmēs progresējošo klimata pārmaiņu sekas.

Vidusjūras dienvidu reģions arvien vairāk saskaras ar pārvaldības, sociālekonomiskām, klimata, vides un drošības problēmām, no kurām daudzas izriet no globālām tendencēm un kurām ir nepieciešama ES un dienvidu kaimiņreģiona partneru kopīga rīcība. Ieilgušie konflikti turpina radīt briesmīgas cilvēku ciešanas, izraisa ievērojamu iedzīvotāju piespiedu pārvietošanu, spēcīgi ietekmē visas sabiedrības ekonomiskās un sociālās izredzes, jo īpaši valstīs, kuras uzņēmušas lielu skaitu bēgļu, un pastiprina ģeopolitisko konkurenci un ārēju iejaukšanos.

Turklāt Covid-19 pandēmijas sekas rada milzīgu spiedienu uz dabas resursiem un lauksaimniecību. Tāpēc pārejai uz nepiesārņotiem dabas resursiem un veselīgām, taisnīgām, noturīgām un ilgtspējīgām pārtikas sistēmām arī turpmāk jābūt Vidusjūras reģiona sabiedrības prioritātei.

Līdz ar to *PRIMA* mērķi joprojām ir spēkā.

Turklāt priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas "ģeopolitiskā Komisija" atzīst Vidusjūras reģiona īpašo nozīmi un uzsver, ka tā plāno cieši sadarboties ar Vidusjūras reģiona partneriem saistībā ar ES zaļo kursu, lai "mēs varētu padarīt reģionu par līderi klimata risinājumu jomā". ES, izmantojot plašu projektu un programmu klāstu, tai skaitā *PRIMA*, atbalsta dienvidu kaimiņreģiona partnerus zaļās politikas izstrādē un īstenošanā. Tā veicina sadarbību piesārņojuma un klimata pārmaiņu apkarošanas jomā, piedāvājot palīdzību

dienvidu kaimiņreģiona partneriem Parīzes klimata nolīgumu un tā turpmāko norišu īstenošanā, kā arī nodrošina paraugprakses un speciālo zināšanu apmaiņu.

Lai stiprinātu *PRIMA* ilgtermiņa rezultātus, ir ierosināti šādi ieteikumi:

- turpināt racionalizēt *PRIMA* triju iedaļu īstenošanu. Izvērtēšanā atklājās, ka *PRIMA* partnerībai ir pareiza ekosistēma, kas nodrošina pielāgotas pieejas Vidusjūras reģiona kopīgajiem jautājumiem tematu un finansējuma līmeņu ziņā. Tomēr *PRIMA* pievilcība ir novedusi pie zema panākumu rādītāja[11]. Faktiski 1. iedaļas panākumu rādītājs ir mazāks par 5 %. Līdzīgi arī 2. iedaļas panākumu rādītājs ir robežās no 6,6 % 2018. gadā līdz aptuveni 20 % 2021. gadā. Šis pārmērīgi lielais priekšlikumu skaits varētu atturēt no turpmākas augsta līmeņa priekšlikumu iesniegšanas. *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu jārisina šis jautājums un jāierosina veidi, kā palielināt finansēšanai izraudzīto priekšlikumu panākumu rādītājus. Piemēram, varētu izvērtēt iespēju izsludināt vairāk pielāgotus uzaicinājumus un sīkāk iedalīt pieteikumu iesniegšanas procesu divos uzaicinājumu posmos;
- šķiet, ka iesaistītās valstis ir atšķirīgā līmenī informētas par 3. iedaļu un tās nozīmīgumu. Tāpēc ir jāpalielina tās efektivitāte. *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu jāiegulda papildu centieni iesaistīto valstu sensibilizēšanā attiecībā uz iesaistīto valstu sākto darbību nozīmi, lai pilnībā atraisītu šīs iedaļas potenciālu integrētākas pētniecības telpas izveidē. *PRIMA* gūtu labumu, ja pēc iespējas lielākā mērā tiktu atvieglotas ziņošanas prasības attiecībā uz iesaistīto valstu sāktajām darbībām tā, lai tās labāk ņemtu vērā valstu finansēšanas iestāžu ierobežotos resursus. Vēl viens variants, kā palielināt 3. iedaļas stratēģisko nozīmi, būtu vairāk pievērsties apmaiņai, tīklu veidošanai un apmācībai;
- lai gan ieinteresētās personas kopumā ir apmierinātas ar *PRIMA* īstenošanu, *PRIMA* īstenošanas struktūrai un iesaistītajām valstīm ir jāiegulda papildu centieni, lai vēl vairāk palielinātu efektivitāti, jo īpaši 2. iedaļā, samazinot sarežģītību, ko rada dažādas valstu finansēšanas shēmas, un strādājot pie tā, lai racionalizētu valstu administratīvās procedūras, samazinātu dotāciju piešķiršanas laiku, stiprinātu uzticamību un uzlabotu ātrumu;
- lai pilnībā izmantotu sinerģiju starp projektiem un veicinātu ilgtermiņa kopienu veidošanu, *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu vairāk jācenšas veicināt apmaiņu starp atsevišķiem projektiem, lai noteiktu to papildināmību un iespējamās sinerģijas. Atbilstīgi līdzekļi varētu būt, piemēram, pasākumu organizēšana projektiem, kuru īstenošana ir nesen uzsākta, lai mācītos no projektiem, kuru īstenošana ir tālākā īstenošanas posmā, pasākumi informācijas apmaiņai starp projektiem, kuriem ir līdzīga tematiska ievirze, vai tīklu veidošana un starpniecības pasākumi;
- iesaistītajām valstīm un *PRIMA* īstenošanas struktūrai ir jāturpina ieguldīt informatīvos pasākumos un spēju veidošanā, lai dalībnieki no Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm varētu aktīvāk iesaistīties *PRIMA*. Starpposma izvērtējuma ziņojumā tika novērtēts, ka kopš *PRIMA* izveides ir veiktas dažādas darbības, lai atbalstītu ieinteresētās personas no dažādām valstīm, un tās ir veicinājušas zināmu progresu to pētniecības un inovācijas sistēmās. Tomēr joprojām ir neizmantots potenciāls, kuru var izmantot, lai panāktu vēl aktīvāku līdzdalību *PRIMA*. Tas ir saistīts ar kopējo saņēmēju skaitu no Vidusjūras dienvidu reģiona

[11] Tā sauktais "panākumu rādītājs" ir finansēto priekšlikumu skaita attiecība pret atbilstīgo priekšlikumu skaitu.

iesaistītajām valstīm, kas varētu būt lielāks, un to lomu projektos. Tādēļ ir vajadzīgi papildu informēšanas un spēju veidošanas pasākumi un atbalsts labākai saziņai ar transnacionālo kopienu, lai pastiprinātu to līdzdalību;

- *PRIMA* izmanto vairākus rādītājus, lai uzraudzītu īstenošanas progresu un efektivitāti. Tomēr ir vajadzīga sistemātiskāka dažādu darbību rezultātu un ietekmes uzraudzība. Starpposma izvērtējuma ziņojumā ir uzsvērts, ka ir veikti ievērojami centieni, lai pastāvīgi uzlabotu *PRIMA* galvenos snieguma rādītājus (*GDR*), un gūts ievērojams progress šajā jomā. Tomēr pašreizējos galvenos snieguma rādītājus joprojām var uzlabot saistībā ar to lietderīgumu konkrēto mērķu sasniegšanas un projektu ietekmes novērtēšanā. Tas attiecas, piemēram, uz to, ka trūkst galveno snieguma rādītāju, ar kuriem efektīvi novērtēt pētniecības un inovācijas stratēģijas saskaņošanu ārpus procedūras līmeņa. Turklāt ir jānodrošina, ka papildus vidusposma novērtējumam vai projekta beigu novērtējumam projektu ietekme tiek pienācīgi uzraudzīta, t. i., tiek veikta noteikta veida regulāra uzraudzība vai turpmākie pasākumi pēc projekta beigām. Pēc tam *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu jāstrādā pie galveno snieguma rādītāju pielāgošanas;
- *PRIMA* īstenošanas struktūra jau ir ieguldījusi lielas pūles izplatīšanas un komunikācijas pasākumos (piemēram, īpaša sadaļa *PRIMA* tīmekļa vietnē, *PRIMA* žurnāls, dažādi starpniecības pasākumi, sadaļa tīmeklī, ūdens-enerģijas-pārtikas-ekosistēmu (*WEFE*) *Nexus* konference. *PRIMA* īstenošanas struktūra arī apzinās, ka turpmākajos informatīvajos pasākumos galvenā uzmanība būtu jāpievērš informēšanai par projekta ietekmi, tiklīdz tā ir zināma. Tomēr ir jāstiprina saziņa un izplatīšana, lai ilgtermiņā uzturētu augsto politisko apņemšanos attiecībā uz *PRIMA*. Turklāt ir vajadzīga labāka iekšējā saziņa projektu konsorcijos;
- viens no galvenajiem *PRIMA* sasniegumiem ir sadarbības veicināšana starp ES un tās dienvidu kaimiņvalstīm kā vienlīdzīgiem partneriem. Tomēr novērtējuma ziņojumā tika konstatēts, ka sadarbība starp Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm (dienvidu un dienvidu sadarbība) ir mazāk spēcīga. Būtu lietderīgi vēl vairāk pastiprināt sadarbību starp Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm, jo tā varētu palīdzēt uzlabot attiecības starp šīm valstīm. Tāpēc *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu vairāk jācenšas apvienot attiecīgās kopienas, piemēram, rīkojot īpašus pasākumus, kas nodrošina starpnieku konsorciju līdzdalību starp Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm. Vēl viens risinājums būtu apsvērt atlases kritēriju pielāgošanu, lai atbalstītu priekšlikumus (varbūt konkrētiem uzaicinājumiem), ja vairāki dalībnieki no Vidusjūras dienvidu reģiona iesaistītajām valstīm aktīvi mijiedarbojas cits ar citu;
- mūsdienās *PRIMA* meklē iespējas sinerģijām ar ES un Vidusjūras reģiona iniciatīvām, piemēram, pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" 6. kopu, misijām un partnerībām. *PRIMA* ir arī veicinājusi *WEFE Nexus* prakses kopienas izveidi un Savienības Vidusjūrai (*UfM*) reģionālo pētniecības un inovācijas platformu ceļvežu izstrādi klimata pārmaiņu, atjaunīgās enerģijas un veselības jomā, kas apstiprināti Savienības Vidusjūrai ministru konferencē par pētniecību un inovāciju 2022. gada 27. jūnijā. Arī iespējamā sadarbība ar tematisko teritoriālo satvaru zilās ekonomikas jomā (*West Med*) un iniciatīvu "*BlueMed*" varētu palīdzēt apvienot resursus un palielināt ietekmi. *PRIMA* īstenošanas struktūrai būtu jāturpina sekot šīm iniciatīvām un jāierosina konkrētas darbības sinerģiju īstenošanai.

4. SECINĀJUMI

ES atzīst Vidusjūras reģiona īpašo lomu, un Eiropas Komisija jau cieši sadarbojas ar Vidusjūras reģiona partneriem, palīdzot tiem rast kopīgus risinājumus apzinātajām problēmām un padarīt reģionu par līderi klimatnoturīgu risinājumu jomā.

PRIMA ir unikāla nozīme Vidusjūras reģiona pētniecības un inovācijas ekosistēmā un nodrošina tādu mērķu sasniegšanu, kas nav ietverti citās iniciatīvās. Saskaņā ar nesenās Vidusjūras reģiona konferences par pētniecību un inovāciju ministru deklarāciju *PRIMA* stratēģiskā pētniecības un inovācijas programma un tās uzraudzības un izvērtēšanas sistēma nodrošina efektīvu kopīgu pētniecības un inovācijas programmu Vidusjūras reģionam svarīgās nozarēs. Tā veicina zinātnes attīstību un tehniskos risinājumus ūdens un lauksaimniecības pārtikas jomās, kā arī to savstarpējo saikni.

Izvērtējums saskārās ar zināmiem ierobežojumiem, jo neviens no *PRIMA* finansētajiem projektiem vēl nav pabeigts. Tāpēc izvērtējumā mazāka uzmanība tika pievērsta ilgtermiņa ietekmei, bet lielāka uzmanība – struktūrai, īstenošanas procesiem un programmas pašreizējam progresam. Jo īpaši tika izvērtēts, vai ir panākts ievērojams progress konkrēto mērķu sasniegšanā, jo šāds izvērtējums nav pilnībā atkarīgs no projektos sasniegto rezultātu izpētes. Šajā kontekstā var secināt, ka *PRIMA* ir bijusi veiksmīga. Partnerība pienācīgi risina vidiskas, sociālekonomiskas un politiskas problēmas, kuru risināšana ir būtiska apritīgāka un ilgtspējīgāka Vidusjūras reģiona turpmākai attīstībai. No otras puses, *PRIMA* atbalsta svarīgākās ES politiskās prioritātes, mērķus un iniciatīvas, piemēram, Eiropas zaļo kursu, jo īpaši stratēģiju "No lauka līdz galdam" un Biodaudzveidības stratēģiju, Bioekonomikas stratēģiju, Klimatadaptācijas stratēģiju un aprites ekonomikas rīcības plānu, kā arī visaptverošos IAM. Tajā pašā laikā programma ievērojami palīdz stiprināt attiecības un sadarbību starp ES un tās dienvidu kaimiņvalstīm. Dažos gadījumos tā ir arī veicinājusi sadarbību starp dienvidu kaimiņvalstīm.

PRIMA īstenošanas struktūra ir veiksmīgi izveidojusi *PRIMA* kā platformu pētniecības, inovācijas un sadarbības stiprināšanai un ir saskaņoti iestrādājusi to politiskajā vidē.

Atšķirībā no citām pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" 185. panta iniciatīvām *PRIMA* nav savas juridiskās priekšteces. Lai gan iepriekšējās *ERA-Net* ir bijušas partnerības starp dažādām valstu aģentūrām un ir pastāvējušas iniciatīvas Vidusjūras reģionam, *PRIMA* kā publiskā-publiskā sektora partnerības iekļaušana ES līmenī bija pilnīgi jauna.

Ieteikumi tiks ņemti vērā diskusijās starp Komisiju un *PRIMA* īstenošanas struktūru, un to īstenošana tiks uzraudzīta Komisijas veiktās *PRIMA* programmas pārraudzības ietvaros.

Saskaņā ar šiem ieteikumiem Komisija arī centīsies sistemātiskāk iegūt un analizēt attiecīgos datus, lai uzlabotu *PRIMA* programmas radītās ietekmes uzraudzību, un stiprinās attiecīgo rezultātu paziņošanu attiecīgajiem dienestiem Komisijā.

Lai gan *PRIMA* pasākumi ir paredzēti līdz 2028. gada 31. decembrim, tās pēdējie uzaicinājumi saskaņā ar pamatprogrammu "Apvārsnis 2020" tiks plānoti 2024. gadā. *PRIMA* iesaistītās valstis ir sākušas paust interesi par *PRIMA* darbības turpināšanu. Arī 2022. gada 27. jūnija Vidusjūras reģiona konferences par pētniecību un inovāciju ministru deklarācijā ir norādīts, ka ir svarīgi apspriest, vai turpināt *PRIMA* darbību saskaņā ar pašreizējās pētniecības un inovācijas pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" pieeju partnerībām.

Iesaistīto ES dalībvalstu pārstāvji Konkurētspējas padomes (iekšējais tirgus, rūpniecība, pētniecība un kosmoss) debatēs 2022. gada 2. decembrī arī pauda atbalstu *PRIMA* turpināšanai. Komisija atzina mērķi turpināt iniciatīvu *PRIMA* un ir sākusi iekšēju procesu, lai novērtētu iespējas *PRIMA* programmas iespējamai atjaunošanai pēc tās aktīvā termiņa 2024. gadā. Šajā procesā tiks ņemti vērā *PRIMA* starpposma izvērtējuma pozitīvie rezultāti. Turklāt *PRIMA* tika finansēta no pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" (2014.–2021. gads),

bet tās uzaicinājumi ir plānoti 2018.–2024. gadā (t. i., plānošanas periods iekrīt gan "Apvārsnī 2020", gan "Apvārsnī Eiropā"). Šajā procesā būtu jāņem vērā arī vajadzība sinhronizēt *PRIMA* ar finansēšanas sistēmas grafiku, t. i., ar "Apvārsni Eiropu".